Book Reviews

- L.O. Schuman, *Atlas of the Arab world and the Middle East*. With an introduction by C.F. Beckingham, Professor of Islamic Studies in the University of Manchester. Amsterdam (Djambatan), 1960.
- C. Hooykaas, Hans Nevermann, *Stimme des Wasserbüffels, Malaiische Volkslieder, übersetzt und dargestellt*. Im Erich Roth-Verlag, Kassel 1956, 244 pp.
- A. Teeuw, Slametmuljana, *Kaidah Bahasa Indonesia*. Penerbit Djambatan Djakarta. I, XII + 207 pp. [1956]; II, XVI + 256 pp. [1957].
- P. van Emst, J.D. Freeman, *Anthropology in the South Seas. Essays presented to H.D. Skinner*. Edited by J.D. Freeman and W.R. Geddes. Thomas Avery

This PDF-file was downloaded from <http://www.kitlv-journals.nl>

BOEKBESPREKINGEN

ATLAS OF THE ARAB WORLD AND THE MIDDLE EAST. *With an Introduction by C. F. Beckingham, Professor of Islamic Studies in the University of Manchester.* Amsterdam (Djambatan), 1960. Price fl. 18,50.

This well conceived and beautifully produced regional atlas, issued by the publishers of the *Historical Atlas of the Muslim Peoples* (Amsterdam 1957), will be welcomed by all those who have an interest in the physical, political, economic, and cultural geography and developments of the area indicated in the title. With its clear general survey maps and its many special maps and insets featuring natural and economic conditions, plans of major towns and other types of settlement, and 42 fine photographs illustrating the Middle Eastern peoples' habitat and way of life, it will be found very useful and attractive for educational purposes as well as for reference requirements of the non-specialist.

On 40 pages of maps, the work shows the Arab countries from Morocco to Arabia and Iraq, Sudan, and also Iran and Turkey. Next to the physical/political maps on scales varying from 1:16,000,000 to 1:2,000,000 (in the case of Bahrein, Qatar, and the oil producing region of Saudi Arabia), there are maps indicating climatic conditions and especially mean annual precipitation, natural vegetation and land use, density of population, and the occurrence of minerals and industry. Two pages are devoted to political changes during the second half of the 19th century and the situation on the eve of the second world war. A plan of Jerusalem appears on a full page; plans of Mecca, Baghdad, Istanbul, and Ankara have been given a quarter-page; and those of most other capital towns appear in insets. Endpapers show the spread of Islam in the world, UNRWA camps for Palestinian refugees, Islam in the middle ages, and oil concessions. — Together with the photographs, Professor Beckingham's *Introduction* provides a pleasant survey of the cultural and political history of the "Arab World".

A few critical remarks pertaining to questions of detail may follow here. Heights over 3000 m have not been coloured on the general map of the whole area (pp. 2—3) according to the scale of shades given in the *General Legend* on p. 1. For showing mean annual precipitation, different criterions and scales of shading have been used in the map for the whole area (p. 2, inset) and in the maps indicating general climatic conditions (p. 4) and precipitation in sub-regions (e.g., pp. 14—5, 20). Similar discrepancies occur in the colours and forms of symbols used to indicate natural vegetation and minerals and industry (pp. 5, 9, 14—5, 16). Such minor shortcomings in uniform treatment might easily be corrected.

On p. 13, where 6 types of country side settlement are shown, the legends might have been fuller, geographically and from a sociographical point of view, in order to enable a better understanding of what is, in principle, a welcome addition.

In the inset showing the town of Tunis on p. 16, more of its environment might have been included to make clear its position. Compared with similar plans of

other towns, the fact that the mosque and college *al-Zaytūna* and the institute *al-Khaldūniya* are not indicated is to be considered an omission by neglect; and — to mention here one rather odd solution of abundant transcription difficulties — the indication *Sebkhra* should have been rendered *Sebkha*, as the best choice among *Sebkha*, *Sebha*, and *Sebkra*, which occur on adjacent maps. The inset showing the plan of Cairo (p. 18) should have been larger, in proportion to those of Baghdad etc.; here, the Citadel, *al-Azhar*, the universities, and outside the present scope Heliopolis, should have been named.

P. 33 shows the distribution of oil concessions in Saudi Arabia; this feature is missing in maps of other countries and sub-regions. There is a somewhat more complete diagram on one of the endpapers, but North Africa is not represented in this respect.

The map of Iran (p. 36, 1:10,000,000) is really too small, compared with the space that has been allotted to other countries (e.g., Turkey, pp. 38–9, 1:4,000,000); and no plan of Teheran has been inserted.

A map showing air routes is included, on p. 8, and of course roads and railways appear on the general surveys maps, according to the *General Legend*; perhaps, an additional map indicating more clearly the road connections and distances between major places would have been useful for the general reader and especially for the prospective tourist. It may be mentioned in this connection that on p. 22 and p. 24, only the older road from Amman to Jerusalem is shown, and not the new, southerly road. — On p. 24, the ruins of Jerash have not been featured. P. 25 has no indication of the various irrigation schemes in the Jordan region. On p. 26, the political status of Mt. Scopus is not clearly indicated. On p. 27, *Jubail* has not been given the additional indication of (*Byblos*), unlike *Saida* (*Sidon*) etc. The epithet *American* has been omitted in the name of the University (*ibid.*, inset Beirut); the *Université St. Joseph* is not indicated there, the *UNESCO Building* is named *Palace*, and the infant *University of Libanon* is not mentioned in this connection; nor is the Free Area of the Port of Beirut indicated.

This reviewer has noticed only one misprint: p. 31, *Shuq ash Shuyukh*, for *Sug ash Shuyukh*. Much more could be said, of course, on the matter of the transcription of Arabic place names. Overall consistency cannot be attained because of the divergencies in the sources and official usage in various countries. But more attention might have been given by the publishers, in the interest of instruction, to some linguistic phenomena in this connection, e.g., abbreviations like *J.* and *Dj.*, which might have been explained in the *General Legend*, and the treatment of the definite article *al*, *el* and its variations in transcription. Also, broadly some partial consistency for the areas under English resp. French cultural influence might have been attempted; *Marrakech* has been rendered *Marrakesh*, and the ethnographical names *Shaniya* and *Shluh* have been written in divergence from the French-Arabic usage. In many cases, the Arabic article might well have been dropped; but it should have been inserted in *Bait al Faqih*. Incidentally: *San'a* and *Ta'iz* have not been indicated as capital towns. And if one writes *Ibb*, why not *Ta'izz*? A case may be made for keeping *Mocha* besides *Marakkech*, *Chott*; *Jidda* besides *El Gedida*, *El Jadida* (in Egypt, and Morocco, respectively). But why *Kuwait*, *Bahrein*? And what about the series: *Jauf*, *El Djouf*, *El Giof*?

These remarks have been made on the understanding that non-observance of such punctilios does not detract from the value of the *Atlas*. It is an excellent and enjoyable guide.

Amsterdam, July 1960.

L. O. SCHUMAN

HANS NEVERMANN, *Stimme des Wasserbüffels, Malaiische Volkslieder, übersetzt und dargestellt*. Im Erich Roth-Verlag, Kassel 1956, 244 pp. Prijs D.M. 4,80.

Het is een dankbare taak, voor een Duits publiek over een der Indonesische literaturen te mogen schrijven, vooral wanneer men van tevoren weet, hoe goed het boek (in zo'n serie) er uit zal zien. Immers de vier voortreffelijke delen van Overbeck zijn niet meer op de markt (Hikayat Hang Tuah I & II, 1922, Georg Müller, München; Malaiische Erzählungen: Romantische Prosa/Lustige Geschichten/Geschichten vom Zwerghirsch, Jena, 1925; Malaiische Weisheit und Geschichte; Einführung in die Malaiische Literatur/Die Krone aller Fürsten/Die Chronik der Malaien, Jena 1927, Eugen Diederichs), evenmin als Paul Hambroch's Malaiische Märchen aus Madagaskar und Insulinde (Jena 1922). We hebben slechts, voor zover mij bekend, Dr. Hans Kähler's 'Insel der schönen si Melu, Indonesische Dämonengeschichten, Märchen und Sagen aus Simalur, auf einer Erforschungsreise aufgenommen und in Auswahl herausgegeben', 1952, zelfde uitgever en uitvoering — een boek dus met geheel nieuw materiaal en daardoor 'grundverschieden' van Nevermann's boek.

De taak is dankbaar, en het lezend publiek misschien ook wel, maar de recensent voor een tijdschrift dat zich expressis verbis ten doel stelt 'Bijdragen' tot de '...kunde' te leveren is het noodgedwongen minder. Wel is hij zijn collega er dankbaar voor dat hier gegevens uit alle hoeken en gaten gebruikt zijn, maar het is jammer dat de vindplaatsen er niet bijgegeven zijn, waartoe toch de opzet van dit boekje alle gelegenheid bood. Wel zijn pp. 239—41 gewijd aan Schrifttum, bibliographie, maar hier mist men de allerbelangrijkste zaken. Op lexicographisch terrein zie ik wel Kahlo staan, waarover ik mij in OLZ 1959 Nr. 5/6 minder waardierend moest uitlaten, maar ik mis de onmisbare Wilkinson. Op het gebied der literatuurgeschiedenis zijn zowel in Europa als in Azië een paar boeken verschenen die met vrucht gebruikt hadden kunnen worden en zeker vermelding verdienen. Het pijnlijkt voelt men het vrij toevallig en lacuneus karakter der bibliographie daar waar de voorkeur van de samensteller van dit boek gelegen heeft: de pantun.

Had hij alleen maar gekend A. W. Hamilton's Malay Pantuns (Australasian Publishing Co. Sydney 1944), dan had hij gezien hoe in het Engels althans een adequate weergave mogelijk is. Hieruit wil ik echter niet citeren; het is een goedkoop boekje dat gemakkelijk te bestellen moet zijn en in geen Malayologische boekery mag ontbreken. Er is meer reden om hier te wijzen op wat praktisch ontoegankelijk is: Duitse pantun-vertaling door Hans (niet Hermann, p. 46) Overbeck in de twintiger jaren in de Deutsche Wacht van Weltevreden/Batavia/Djakarta.

Kalau ada djarum patah, djangan simpan didalam peti;
kalau ada salah sepatah, djangan simpan didalam hati.
Ist die Nadel dir zerbrochen, heb sie nicht im Kasten auf;
ward ein falsches Wort gesprochen, heb es nicht im Herzen auf.

Ook in het Nederlands is pantun-vertaling niet uitgesloten, al maakt het karakter van onze taal het ons niet gemakkelijk; ik citeer een voorbeeld uit de Djakartaanse 'Orientatie' van 1950:

Djikalau tidak karena bintang, masakan bulan terbit tinggi?
djikalau tidak karena tuan, masakan datang sahaya kemari?

Wanneer het niet om de sterren was, zag men zo hoog in de lucht de maan?
wanneer het niet om mijn liefsté was, zou ik dan wel hierhenen gaan?

Dat schrijver zich aangetrokken heeft gevoeld tot de Maleise pantuns kan ik mij levendig voorstellen, want ze zijn het zout der Maleise letteren — maar overdaad schaadt. Al onderbreekt schrijver zijn pantuns gelukkig vaak met zinnnetjes van

oriëntering en toelichting, en al heeft hij een groter varieteit weten te bereiken dan één zijner voorgangers — dit is geen studieboek of materiaal-verzameling, al lijkt het er wel wat op. Ik kan me niet anders voorstellen dan dat schrijver in zijn enthousiasme het zoutvat te kwistig gehanteerd heeft, ten nadele van andere metrische en poëtische vormen in het Maleis en daarmee ten nadele van zijn eigen boek.

Niettegenstaande al zijn belezenheid in pantuns en wat hierover geschreven is, is aan schrijver toch blijkbaar iets ontgaan, dat mij niet van belang ontbloomt lijkt. Hoe graag we ook speuren naar zinsverband tussen de regels a-b en de regels c-d, in de meeste gevallen komen we niet verder dan tot klankverband. De regels c-d vormen de inhoud van de pantun; steeds met eindrijm en soms met binnenrijm preludeeren de regels a-b hierop. Deze regels a-b hebben vaak weinig of geen samenhang met de regels c-d; in 'Bingkisan Budi' van 1950 kon ik bovendien een pantun uit de Maleise literatuur overleggen, waarvan regels a-b door de één zus, door de ander zo ten gehore gebracht bleken te worden. Mijn onvergetelijke vriend Hans Overbeck, deze amateur in de edelste zin van het woord, had vóór de oorlog, als ik mij wel herinner, alle hem toegankelijke pantuns alfabetisch geordend op de regels c-d en zodoende meer voorbeelden van speling in de regels a-b geconstateerd.

Het lijkt mij wijzer zich bij het vertalen van pantuns te beperken tot diegene die rijmend en metrisch in de eigen taal kunnen overgebracht worden; de grenzen zijn hier gesteld door het karakter van die taal en de vaardigheid in het hanteren ervan door de vertaler. Ik maak dus bezwaar tegen metrisch veel te lange regels met b.v. 'een ronde presenterschaal op houten voet met (in Europa onbekende) vruchten', al is dit ook juist vertaald volgens het woordenboek. Het blijkt immers niet in de eerste plaats te gaan om de *zin* maar om de *klank* van de woorden in de regels a-b en hun aantal lettergrepen. Een pantun moge in het Maleis nog zo aardig of geestig zijn — wanneer het de vertaler niet wil lukken ze *ook* en *bovenal* naar de *vorm* adequaat weer te geven, dan kan hij m.i. beter afzien van zijn poging.

Is er aanleiding tot vertaling van een stuk Maleis waarin pantuns voorkomen die onmogelijk schools over te zetten zijn, dan lijkt mij dat men de vertaling van de zinloze a-b regels mag en zelfs *moet* afstemmen op die van de c-d regels. Op inrichtingen van onderwijs moet men meestal in de eerste plaats proeven afleggen van zijn begrip van de vreemde taal, en moet dus zuiver weergeven wat er staat, al gaan daarbij rijm en ritme verloren — maar wanneer het er om gaat een gelijkwaardige indruk te maken op lezers en hoorders die geen origineel in het Maleis bij de hand hebben of dit toch niet begrijpen kunnen, dan meen ik dat men het effect van de Maleise pantun meer benadert door rijm en ritme te bewaren dan door (voor de samenhang zinloze) woorden te vertalen. Ik ben me bewust dat dit een *petitio principii* is en dat mijn stem die eens roependen in de woestijn is gebleven.

Tot mijn verwondering las ik op p. 46: 'die Meinung des sonst so hochverdienten Abdullah kann nicht als massgebend gelten, da er selbst zwar ein ausserordentlich tüchtiger Forscher, aber doch kein echter Malaie, sondern ein indisch-arabisch-indonesischer Mischling war.' De hier toegezwaaide lof komt mij ietwat overdreven voor, de depreciatie die ik meen te kunnen beluisteren in Mischling doet mij in het bijzonder onaangenaam aan wanneer deze afkomstig is uit Duitsland, en de hele redenatie acht ik te nonsensicaal om er verder woorden aan vuil te maken.

Schrijver beheerst zijn literatuur niet wanneer hij beweert dat de Javanen geen pantuns kennen, want die heeft Overbeck gegeven in 'DJAWA', maar het is mijn eigen in gebreke blijven om Balische pantuns en Sasakse comparabilia uit mijn verzamelingen te publiceren, wanneer hij hetzelfde zegt van de Baliërs enz.

Inmiddels acht ik het een voorrecht, in een boekbespreking principiële punten te kunnen aanroeren, zoals in het bovenstaande; minder prettig is het leggen van zout op slakken, hetgeen nu eenmaal ook verwacht wordt, en hier verre van over-

bodig is. Gedurende de bijna 20 jaar van mijn verblijf in Indonesië, waarlijk niet alleen in de steden, heeft geen karbau mij aangevallen; ik heb hem ook nooit geluid horen geven, noch heb ik ooit gehoord of gezien dat 'der Tiger das Wappentier der Javanen ist' (p. 6); ik dacht dat dit de banteng was en een garuda is. Ik houd er niet van als in populaire boekjes gesproken wordt over Madjapahit's 'Vorherrschaft in Indonesien und Malaya' (p. 6), daar zo'n woord licht misverstand wekt; ook het slot van die alinea lijkt mij misleidend. Trouwens die hele Einführung is mij te losjes neergepend. Ongaarne ook zou ik voor mijn rekening nemen de verzekering: 'Dieses... Adatrecht... bildet heute... die Grundlage der modernen indonesischen Gesetzgebung' (p. 19).

Van een Duits Prof. Dr. verwacht men doorgaans beter dan hier opgedist wordt, maar de serie is zo kennelijk bestemd voor het grote lekenpubliek, dat ik toch bovenal geneigd ben ingenomen te zijn met deze toegankelijkmaking van een facet van Maleise literatuur. Ik hoop dat Nevermann — iets bedachtzamer — doorgaat met specimina van Indonesische literaturen toegankelijk te maken in een wereldtaal.

London.

C. HOOYKAAS

SLAMETMULJANA, *Kaidah Bahasa Indonesia*. Penerbit Djambatan Djakarta. I, XII + 207 pp. [1956]; II, XVI + 256 pp. [1957].

De auteur, van wie reeds eerder publikaties in dit tijdschrift werden gerecenseerd (zie BKI 109, 1953, p. 382; id, 111, 1955, p. 309), heeft in het hier aan te kondigen werk een omvangrijke grammatica van de Bahasa Indonesia gegeven, die zich uiterlijk althans sterk onderscheidt van de traditionele spraakkunsten, ook de in B.I. geschrevene van de laatste jaren, die zich merendeels nog baseren op Nederlandse spraakkunsten van het Maleis (zoals die van Mees¹, en die van Poedjawijatna² en Zoetmulder). Het boek is door zijn omvang en zelfstandige aanpak van de stof in elk geval een respectabele prestatie, die van grote werk- en denkkracht getuigt, zeker in het licht van de omstandigheden in Indonesië, die weinigen tijd en rust voor wetenschappelijk onderzoek laten.

Inmiddels heb ik, naast waardering voor vele details, ernstige principiële kritiek op dit boek, dat taalwetenschappelijk helaas niet op de hoogte is van zijn tijd. Ik moge de voornaamste bezwaren samenvatten:

1. Het boek getuigt eigenlijk nergens van werkelijke worsteling met de problematiek van taalbeschrijving in het algemeen en beschrijving van de B. I. in het bijzonder. Af en toe vermeldt de schr. dat er onzekerheid in het taalgebruik heerst, dat bepaalde vormen die wel gebruikt worden toch nog niet als correct Indonesisch zijn geaccepteerd, maar dgl. voorbehouden zijn uitzondering. Zoals de schr. ook maar zelden aarzeling heeft t.a.v. eigen interpretatie en beschrijving van de feiten. Het hele boek wekt de indruk, vanuit een bepaalde theoretische conceptie geschreven te zijn, geconstrueerd als een grote synthese, in plaats van ontworsteld

¹ C. A. Mees, *Tatabahasa Indonesia*. Tjetakan keempat. Djakarta — Groningen. 1954. 328 pp. (eerste druk 1948).

² I. R. Poedjawijatna dan P. J. Zoetmulder, *Tatabahasa Indonesia Untuk Sekolah Landjutan Atas*. N. V. Obor Djakarta 1955. I Bentuk kata 135 pp. II Bentuk kalimat 137 pp.

aan een uiterst weerbarstige stof. De voorbeelden illustreren een theorie, in plaats dat via analyse van het feitelijke taalgebruik een beschrijving van de systematiek van de taal geleverd wordt.

Een voorbeeld uit velen: in dl I, p. 96v wordt gesproken over *ku lihat* en *aku melihat*, en het verschil in functie tussen beide vormen wordt, traditioneel trouwens, gezocht in „apa jang dipikirkan (dikuatkan, dipentingkan, diperhatikan) oleh pembitjara.” In het eerste geval zou de aandacht primair gericht zijn op de *benda sasaran*, het object, de *pelaku kedua* in de terminologie van de schr., terwijl de tweede constructie nadruk zou leggen op de *diri pemakai bahasa*, de persoon van de spreker dus. Misschien is het wel waar — maar de schr. had, in plaats van deze oude bewering te herhalen, nu eens een feitelijk onderzoek naar het gebruik van de beide constructies, bv. bij bepaalde auteurs, moeten instellen, en aan de hand van teksten de oppositie moeten toelichten. Uit niets blijkt dat zijn theorie op uitgebreid onderzoek van de feiten berust en dus de werkelijkheid van het taalgebruik beschrijft.

2. Even ernstig is het bezwaar, dat dit boek bij alle schijnbare vernieuwing, bv. in Indonesische terminologie en opzet, in wezen toch gebaseerd is op een verouderd en niet aanvaardbaar, want ontaalkundig begrips- en terminologisch apparaat. Fundamenteel voor zijn hele opzet is de onderscheiding tussen *gatra pangkal* en *gatra sebutan*, en deze onderscheiding is niets anders dan de oude tussen onderwerp en gezegde. *Pangkal* is nl. wat „oleh pemakai bahasa . . . didjadikan dasar pembitjaraan”, *sebutan* is „apa jang kita katakan tentang gatra pangkal” (I, p. 38). Op deze principiële tweedeling van de zin legt schr. zich vast, en hij moet zich daardoor verder in allerlei, veelal ontaalkundige bochten wringen om de complicaties van de werkelijkheid (zinnen zonder onderwerp of gezegde, meerledige zinnen etc.) te verantwoorden. En ook zijn verdere uitwerking der theorie geschiedt niet op basis van taalfeiten. Er is een onderscheiding in drie *pelaku*, ‘agentes’ zou men misschien kunnen vertalen, waarmee schijnbaar de hopeloze verwarring van actief en passief, subject en object etc. wordt ondervangen. Maar in werkelijkheid worden geen problemen opgelost: dat blijkt al bij voorbaat uit de definitie van *gatra pelaku*: „ialah gatra jang memegang peranan dalam proses pembentukan gatra sebutan” (I, p. 42); *pelaku pertama* is dan wat in de actieve zin als *pangkal* optreedt, *bapa* in „bapa memberi saja badju baru”; *badju baru* is *pelaku dua*, *saja* is *pelaku tiga*, maar in een passieve zin kunnen die evt. weer *pelaku satu* zijn — en daarmee zijn we niet uit, maar precies midden in de chaos van actief-passief, subject-object enz. die sinds menschenheugenis de Maleise grammatica beheerst.

Ook overigens ontbreekt meestal een taalkundige definitie van de gebruikte termen: *kata benda* (substantief), *kata kerdja* (werkwoord), *kata ganti* (pronomen) worden aanvankelijk ongedefinieerd gebruikt, en als dan later een impliciete of expliciete definitie volgt, is die logicistisch in plaats van linguistisch. Als typisch staal volgde de omschrijving van wat pronomina zijn: (II p. 42): „sekalian kata ganti dimaksud akan memberi pendjelasan tentang benda atau barang apa jang dipertjakapkan orang”. Geldt dat niet voor adjectieven, en allerlei andere woorden? De nadere onderverdeling is dan: „...kata ganti ada jang benar-benar membuat djelas, ada jang ingin beroleh pendjelasan . . . , dan ada pula jang menyatakan bahwa benda atau hal jang dibtjarakan itu kurang djelas”, resp. dus bv. *ini*, *itu*; *apa*, *siapa*; en *barang siapa*, *apa-apa*. Afgezien van de schijnbaar kinderachtige, maar voor de grondslag der indeling relevante opmerking, dat woorden als *samar* dus volgens S. tot de derde groep van pronomina zullen behoren, is natuurlijk het principiële bezwaar dat de betekenis, op deze wijze gebruikt, nooit tot een taalkundig zinvolle indeling der woorden kan leiden. Trouwens, de subsumerings van deze *kata ganti*, samen met de *kata bilangan*, onder het hoofd *kata-kata pembantu kata benda* is onjuist: *ini*, *jang*, *ia*, *siapa* gedragen zich

onderling al zo verschillend, dat het misleidend is, ze in één groep onder te brengen, en met de telwoorden hebben ze in elk geval bijzonder weinig gemeen.

Zeer kenmerkend voor de ontaalkundige opzet van de zinsleer is bv. het hoofdstuk VII, waar beschreven wordt hoe de B. I. uitdrukt dat de *isi pikiran*, de gedachteinhoud van de spreker moet, kan, zal, niet zal, gehoopt wordt te, gebeuren enz. In een beschrijving van *deze* taal hoort nu eenmaal niet thuis een bespreking van allerlei uitdrukkingen die in het Latijn bv. door een modus of tempus worden uitgedrukt. S. is hier nog steeds slachtoffer van de klassieke grammatica.

3. Een ander principieel tekort steekt in de opzet van het werk als geheel. De schr. begint nl. met de zinsbouw vóór de morfologie, om de theoretische reden, dat het taalgebruik uit zinnen bestaat, en dat het woord dus niet "berdiri sendiri, dan tidak sampai kepada kita sebagai substansi lepas". (I, p. 10). Het heeft geen zin hier, 25 jaar na de dissertatie van Reichling, 45 jaar na De Saussure opnieuw het onderscheid tussen taal en taalgebruik, tussen langue en parole, en de daaruit voortvloeiende autonomie van het woord tgo. de zin, van de morfologie tgo. de syntaxis te gaan uiteenzetten. Maar de fundamentele vergissing aan het begin van S.'s boek leidt tot allerlei verwarring, temeer, omdat hij anderzijds feitelijk toch met dat woord als gegeven grootheid opereert, en daarbij allerlei ontaalkundige noties hanteert, zoals boven uiteengezet is.

4. Op grond van dit alles kon het moeilijk anders of dit boek moest een rommelig, ongeordend geheel worden, waarin ongelijkwaardige zaken als gelijkwaardig worden behandeld, de werkelijke systematiek niet aan de orde komt, en allerlei schijnproblemen worden geschapen of schijncategorieën worden gehanteerd. Met name de morfologie is inadequaat aan de taalfeiten, vaak worden alle afleidingen van allerlei grondwoorden bijeengenomen: alle *ber*-vormen worden over een kam geschoren, en zijn daardoor niet meer voor beschrijving vatbaar; evenzo de *ter*-vormen (II, p. 127-33, maar cf. p. 102!). Verba worden ingedeeld in *kata kerdja buntu*, *kata kerdja langsung* en *kata kerdja sambung*, resp. werkwoorden die aanduiden dat de erdoor betekende handeling tot zijn eigen sfeer beperkt is (terbatas dalam lingkungannya sendiri), bv. *djatuh* of *menangis*; werkwoorden die onmiddellijk met een object (*pelaku kedua*) verbonden kunnen worden, bv. *menggal*, *membatja*, en werkwoorden die voor de uitdrukking van hun relatie tot de *pelaku kedua* een verbindend woord nodig hebben: *tjinta akan*. Ook hier worden weer aanwezige formele verschillen (tussen *djatuh* en *menangis* bv.) verdoezeld, formele overeenkomsten genegeerd (tussen *djatuh* en *tjinta*), zonder dat de als categoriaal gehanteerde betekenisverschillen duidelijk zijn: trouwens, schrijver zelf noemt *tjinta* in een precies soortgelijke zin op p. 82 een *k.k. buntu*, op p. 83 een *k.k. sambung*!

Ik ontken niet dat de betekenis een rol, en een belangrijke, zal hebben te spelen in de taalbeschrijving — maar alleen in samenhang met formele momenten in de ruimste zin van het woord; en het gaat dus niet aan, de definitie der woordsoorten aan te vatten zonder de morfologie daarbij te betrekken. Want de schr. moge verzekeren dat de morfologie in de B. I. geen belangrijke rol speelt (I, p. 23) — hij bedoelt dan in vergelijking met de flecterende talen, waarmee hij op kritieke punten (m.n. de actief-passief-kwestie) nogal eens een parallel trekt; en ik krijg soms de indruk dat het model der indo-europese talen hem eerder in de weg staat dan helpt om de werkelijke onderscheidingen van de B. I. te ontwaren — hij kan tot die verzekering slechts komen, omdat zowel zijn inzicht in de verhouding van woord en zin, en dus van morfologie en syntaxis, te kort schiet, en omdat hij de morfologie van de B. I. niet op de juiste wijze heeft onderzocht; ik moet kortheids-halve verwijzen naar Uhlenbecks werk voor het Javaans, speciaal zijn voortreffelijke principiële beschouwingen in *Lingua* 3.3 van 1953.

Ik meen het hierbij te moeten laten. Er zou natuurlijk over dit dikke boek nog veel meer te zeggen zijn, en ik wil gaarne herhalen, dat ondanks de principiële kritiek

die ik op het werk heb, allerlei details waardering verdienen. Maar helaas bevestigt dit boek opnieuw de waarheid, dat een bevredigende taalbeschrijving pas te leveren zal zijn wanneer aan twee essentiële voorwaarden zal zijn voldaan: noodzakelijk is deugdelijk taaltheoretisch inzicht, en omvangrijk onderzoek van een grote massa taalgebruiksfeiten.

A. TEEUW

SLAMETMULJANA, *Politik Bahasa Nasional*. Pidato penerimaan jabatan Guru Besar dalam bahasa Indonesia pada Fakultas Sastra Universitas Indonesia diutjapkan pada tanggal 16 Mei 1959. Penerbit Djambatan. 52 pp.

Het is voor de ontwikkeling van de Bahasa Indonesia niet zonder belang, welk standpunt de hoogleraar in die taal aan de Universiteit van Indonesië inneemt t.a.v. van principiële vraagstukken, samenhangend met de ontwikkeling van die taal. Daarom is een korte samenvatting van zijn inaugurele oratie voor de lezers van dit tijdschrift wellicht van belang.

Op basis van de gedachte dat bangsa en suku, volk (natie) en stam, in de Indonesische staat geen tegenstelling vormen, maar elkaar bezielen ontwikkelt schr. de idee, dat ook tussen B.I. en streektalen in principe geen tegenstelling bestaat, anders dan bv. tussen B.I. en Nederlands die als nationaal en koloniaal tegenover elkaar stonden: de proclamatie van de B.I. als nationale taal was de nationalistische uitdaging aan het Nederlands, maar was ook deel van de nationale strijd tegen de koloniale overheersing. Door de Japanse tijd is de verbreiding van de B.I. zeer in de hand gewerkt, en mede dank zij de bereidheid van bv. de suku Djawa en Sunda om met opoffering van hun semangat dan bahasa kesukuan deze taal als zodanig te aanvaarden, is de B.I. thans de nationale taal. Behalve deze psychologische factoren hebben structurele kenmerken de B.I. geschikt gemaakt voor deze rol: zijn analytisch karakter en simpele morfologie, maar ook zijn eenvoudig foneemstelsel, en zijn weinig gecompliceerde fonologische woordstructuur. Bovendien is juist een voordeel, bv. tegenover het Javaans, dat zijn systematiek nog niet is uitgebalanceerd, er is nog veel ruw materiaal, en daarmee veel potentie tot ontplooiing en ontwikkeling. Hoe dat proces werkt wordt met vele vbb. aangetoond. Dat betekent dat vasthouden aan Maleise normen onjuist en gevaarlijk is: de assimilatie aan de streektalen is òn voor de ontwikkeling van de B.I. zelf, òn voor de verhouding tussen nationale en streektaal, ook psychologisch, van belang. De poging der onderwijzers op het Medanse taalcongres van 1954 om terug te keren naar het Maleis was misleidend. De autonomie van de B.I. geldt ook tegenover het moderne Maleis van Malaya. — Als gevolg van de taalkundige ontwikkeling van de B.I. en van zijn betekenis als nationale taal zullen talen die historisch het dichtst bij de B.I. staan of die weinig sprekers hebben, of die niet door een semangat kesukuan gedragen worden verdwijnen. Dat is voor niemand, ook voor hun sprekers niet, een nadeel. De beïnvloeding door het Arabisch zal, tot voordeel van de B.I., doorgaan, die door het Nederlands afnemen. Regionale talen en culturen dienen, waar levensvatbaar, gesteund te worden, maar niet kunstmatig of ten koste van de B.I. Alléén deze laatste komt als voertaal voor het onderwijs in aanmerking, ook ter versterking van het nationale besef, dat de volstrekt noodzakelijke basis moet zijn voor internationaal denken en handelen. Vandaar een pleidooi voor bevordering van het gebruik en verbetering van de B.I., en voor zijn betere bestudering.

Ik beperk me tot enkele kanttekeningen. De verhouding van Nederlands en

B.I. was zeker voor de oorlog toch niet zo duidelijk die van koloniale tot nationale taal. Zonder de betekenis van de proclamatie van 28 oktober 1928 als zodanig te willen ontkennen of verkleinen, meen ik toch óók te kunnen stellen, dat de Nederlandse koloniale tijd zelf zeer bevordelijk is geweest voor de verbreiding van het Maleis (G. J. Nieuwenhuis was zeker niet representatief voor de Nederlands-Indische taalpolitiek!), zoals die tijd tenslotte voor de totstandkoming en begrenzing van het ideaal van de Indonesische staat en natie bealissend is geweest. En omgekeerd is moeilijk te overschatten welk aandeel de koloniale Nederlandse taal gehad heeft in de bewustwording en formulering van het nationale ideaal. Ook de voorstelling als zou de bereidheid van Javanen en Sundanezen, hun semangat kesukuan op te offeren terwille van de nationale eenheid en taal, een belangrijke factor in de groei van die taal hebben gevormd simplificeert eenzijdig een veel gecompliceerder historische werkelijkheid.

Zo schijnt ook schr.'s visie op de structurele geschiktheid van de B.I. voor de hem door de geschiedenis toebedeelde rol niet vrij van eenzijdigheid, en rooskleuriger dan de feiten rechtvaardigen. Ik zou niet graag ontkennen, dat de B.I. in bepaalde opzichten een eenvoudiger structuur heeft dan de hem omringende Indonesische talen, en dat dat een gunstige factor is. Maar de tegenpool van die eenvoud en ongevormdheid mag toch niet verzwegen worden: de hedendaagse onzekerheid en verwarring der taalgebruikers, die juist in deze kritieke fase van de wording van het Indonesische volk grote bezwaren oplevert. Mèt schr. ben ik optimistisch t.a.v. de verdere ontwikkeling van de B.I., van zijn toenemende geschiktheid, als nationale taal van dit grote volk dienen. Maar dit optimisme mag de ogen niet doen sluiten voor de moeilijke actuele situatie, en de grote daaruit voortvloeiende problemen.

A. TEEUW

ANTHROPOLOGY IN THE SOUTH SEAS. *Essays presented to H. D. Skinner.* Edited by J. D. Freeman and W. R. Geddes. Thomas Avery & Sons Ltd. New Plymouth, New Zealand, 1959. 267 pp. Price NZ £ 2/2 sh.

In een feestelijk uitzierende wit-blauw-gouden band zijn twaalf artikelen ter gelegenheid van de zeventigste verjaardag van H. D. Skinner, door zijn leerlingen en collega's gebundeld. Uit een uitgebreid overzicht van leven en werken van Skinner door Freeman, alsook uit de andere bijdragen blijkt dat deze man, de eerste docent in de volkenkunde in Nieuw Zeeland, niet alleen een bekwaam leermeester en hartelijk vriend voor velen was en is, doch ook dat hij in de volkenkunde van Oceanië een belangrijker plaats inneemt, dan zijn betrekkelijke onbekendheid hier te lande zou doen vermoeden. Die onbekendheid hangt wellicht samen met het feit, dat hij zeer vele van zijn tot op heden 154 publicaties het licht deed zien in tijdschriften, die over het algemeen in kleine kring gelezen worden.

De grote belangstelling van Skinner voor archeologie en materiële cultuur vindt zijn weerslag in twee van de artikelen: *Culture change in prehistoric New Zealand* door Jack Golson en *From Moa Hunter to Classic Maori in Southern New Zealand* door Leslie Lockerie. Deze opstellen gaan ver uit boven het gebruikelijke gelegeheidsartikel — dat zo dikwijls tot een verlegenheidsartikel wordt — en tezamen geven zij een bijzonder goed overzicht van de huidige stand van zaken ten aanzien van de studie van het praehistorische Nieuw Zeeland. Een speciaal lievelingsobject van Skinner bij zijn praehistorische studies is altijd de stenen dissel geweest en hierover alleen gaan ook weer twee opstellen. Roger Duff schrijft over *Neolithic adzes of Eastern Polynesia*, terwijl zowaar Raymond Firth zich ook met een dergelijk

onderwerp bezig houdt. Dat hij het heeft over dissels van Tikopia zal wel niemand verwonderen. Evenmin zal een ingewijde zich verbazen over het feit dat een zorgvuldige analyse van *Free-standing Maori images* van de hand van T. T. Barrow komt.

Zowel J. D. Freeman als W. R. Geddes hebben zich gewend tot een studie van acculturatie. De eerstgenoemde moet een monnikenwerk hebben verricht voor het bijeengaren van meer of minder uitvoerige gegevens, waaruit hij een overzicht kon opbouwen van de Siovili-cult, die omstreeks 1830 op Samoa een aanvang nam. Bij mijn weten is dit tot nu toe de enige studie over een millenaristische beweging in de Pacific van zo vroege datum. Geddes schrijft over *Fijian social structure in a period of transition*. Hierin doet hij meer dan alleen maar mededelen dat de sociale — en verwantschapsstructuur er voorheen zus uitzag en tegenwoordig zo. De functies op velerlei terrein van de verschillende groeperingen worden zorgvuldig nagegaan en de schrijver weet aannemelijk te maken, dat ook tegenwoordig nog deze groeperingen, of althans enige er van, zinvol blijken in de veranderde omstandigheden.

Eveneens met acculturatie houdt John Booth zich bezig in zijn *A modern Maori community*. Naast een bondige beschrijving van een Maori dorp in deze tijd vinden wij hier ook een aantal op de praktijk van community development en dergelijke gerichte denkbeelden.

De laatste drie artikelen vallen territoriaal en qua onderwerp een weinig apart. Borrie geeft een demografische beschouwing van de Maori. Hij wil dit zien als een soort sample van de bevolkings-loop bij onderontwikkelde volken in het algemeen. Angus Ross houdt zich bezig met het raciale argument in de Pacific-politiek van Nieuw Zeeland, waarbij het standpunt van de schrijver zelf een beetje in het vage blijft. Catherine Berndt tenslotte schijft over *Ascription of meaning in a ceremonial context in the Eastern Central Highlands of New Guinea*. Zij geeft op grond van veldwerk ter plaatse een beschouwing over de betekenis van de emblemen, die bij dramatische opvoeringen worden meegedragen en komt daarbij tot de in zekere zin verrassende mededeling dat deze alle bepaald wel een betekenis hebben, doch dat die in zeer vele gevallen alleen aan de maker en drager bekend is, zonder dat deze hiervan overigens een geheim maakt. Hier hebben wij te maken met het zeldzame geval van een één-persoons symboliek, zeldzaam althans in z.g. primitieve samenlevingen, waar de allerindividueelste expressie over het algemeen geen regel is.

Waar het al moeilijk is, om bij de bespreking van een feestbundel, wil men iedere medewerker in kort bestek tot zijn recht doen komen, deze niet het karakter van een telefoongids te geven; nog moeilijker is het, om, gezien de veelsoortigheid van behandelde onderwerpen, een opinie te geven omtrent het geheel.

Zoveel is echter wel zeker, dat naar mijn bescheiden mening, Skinner een, naar inhoud en uitvoering, bijzonder waardevol verjaardagsgeschenk heeft ontvangen.

P. VAN EMST

J. P. CORTEMÜNDE, *Dagbog fra en Ostindiefart, 1572-75*; ved Henning Henningsen. Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg. Søhistoriske Skrifter V. Kronborg 1953.

Zelden ontmoet men bij de studie der Indische geschiedenis op het jachtterrein, dat men door jarenlang gebruik bijna als het zijne is gaan beschouwen, een collega. Daarom verheugt de onverwachte ontmoeting met een auteur, die een verwante stof heeft bewerkt. Het betreft hier de uitgave van het in het Duits geschreven reisboek van de Deense chirurgijn J. P. Cortemünde, dat door de heer Henning

Henningsen ter wille van het Deense publiek in hun moedertaal is overgezet en voorzien werd van een breedvoerige inleiding, talrijke aantekeningen en een zeer behoorlijk alfabetisch register.

Cortemünde oefende zijn medisch ambt uit aan boord van het Deense oorlogsschip „Oldenburg”, dat door koning Christiaan V zelf uitgerust was. In 1670 had deze vorst n.l. een nieuwe Deense Oost-Indische Compagnie in het leven geroepen met een kapitaal van slechts 163.000 rijksdaalders. Als gevolg daarvan hadden verschillende Deense vaartuigen de koers Oostwaarts gericht. De „Oldenburg”, bestemd voor het winstgevendende Deense kantoor in Bantam, volbracht een vrij voorspoedige reis, slechts onderbroken door een ernstige averij, die het grote schip op de thuisreis reeds in straat Sunda op het Brouwerszand had opgelopen. De schade werd welwillend op het Nederlandse Onrust hersteld, blijkbaar, omdat de V.O.C. met de Deense kroon goede vrienden wilde blijven.

De inleiding is over de schrijver, Johan Petri Cortemünde uit Kerteminde (hij verhollandste zijn Deense naam) vrij uitvoerig, evenals over zijn vader, een wakker zee-officier, en zijn zoon, die de roeping zijns vaders volgde en het zelfs, na een studie o.a. te Groningen, tot dr. med. bracht. De Denen hadden destijds veel relaties met onze Republiek.

Cortemünde's verhaaltrant is levendig, vooral waar het zijn persoonlijke ervaringen aangaat, b.v. die aan de Kaap. Daar raakte onze brave chirurgijn betrokken in een onstichtelijke dronkemansvechtpartij N.B. op 2e Kerstdag 1672, werd veroordeeld tot het afhakken van de misdadige rechterhand en een kettingstraf op Robbeneiland, doch uit allerhoogst respect voor Zijne Koninklijke Majesteit van Denemarken en Noorwegen, begenadigd tot driemaal kielhalen en de kosten. Over dit milde vonnis verheugde onze medicus zich bijzonder, zoals hij trouwens in het algemeen over de V.O.C. zeer goed te spreken is.

Zeer belangrijk zijn zijn mededelingen over de luisterrijke ontvangst der Denen aan het Bantamse hof, evenals die over het schitterend afscheidsfestijn. Die sultan Ageng mocht hij wel! Deze nodigde hem zelfs uit in zijn dienst te treden. Over Batavia, waar hij nooit of kort geweest is, verhaalt hij weinig, over Bantam des te meer. In zijn beschrijving van Java, die hij tussen de uit- en thuisreis plaatst, vlecht hij het bekende verhaal over de kota Tahi, maar reeds tot in het fabelachtige vergroot. Stellig is dit een vroeg opgetekende lezing dezer wonderlijke historie, wellicht de eerste. Belangwekkend is ook, hetgeen hij over zeden en gewoonten van Javanen, Moren (uit Voor-Indië) en Chinezen weet mede te delen. Als hij over Java uitgepraat is, begint hij over de Groot-Mogol, doch geeft toe, dat dit tweede-handse kennis is.

De betekenis dezer merkwaardige uitgave wordt verhoogd door de reproductie van 20 tekeningen, waarmede Cortemünde zijn manuscript heeft verlucht. Voor Java zijn zeer waardevol: de ontvangst der Denen ten hove, waarop wij een zeldzaam kijkje krijgen in of bij Ageng's Kraton; het kalefateren van de „Oldenburg” op de werf van Onrust met Batavia in het verschiet; een gezicht op Bantam met een zeer duidelijke moskee op de achtergrond; ten slotte de kostelijke afbeelding der drie genoemde volkstypen, waarop de Javaanse prijaji duidelijk opvalt door zijn kuluk, kris en dodot. Zijn vlezige gestalte stemt overeen met hetgeen Rijklof van Goens destijds over het uiterlijk der Javanen meedeelde, evenals zijn al te weelderige haardos.

Mogen wij het initiatief van de Hr. Henningsen even onvoorwaardelijk loven als de aan deze nuttige uitgave bestede vlijt en toewijding, over het resultaat valt nog wel iets aan te merken. Van de Indonesische talen weet hij blijkbaar niets, zodat hij het woord „ketjil” (p. 124) niet herkent. Titels worden aaneen geschreven en als eigennamen beschouwd, b.v. „Keradyns” voor: *kjai radèn*.

Bovendien, hij moge zekere vertrouwdeheid met het Nederlands bezitten — zijn

litteratuurlijst getuigt er van — belangrijke bronnen zijn overgeslagen, m.n. de Bataviase Dagregisters. De voornaamste lotgevallen van de „Oldenburg” zijn hierin te volgen. De volledige correspondentie van de Deense autoriteiten met de Hoge Regering te Batavia over het herstel der averij van het schip is te vinden in Dagregister 1673 p. 331, 337, 339 en 343. Hieruit blijkt, dat de toestemming der Nederlanders tot het gebruiken van Onrust niet zó vlot gegeven werd, als Cortemünde wel meent (p. 113—14).

Het is daarom te betreuren, dat de ijverige uitgever van dit waardevolle geschrift zich niet eerst tot Nederlandse deskundigen om raad en voorlichting heeft gewend, welke hem zonder twijfel zouden zijn geworden.

H. J. DE GRAAF

MIROSLAV OPLT, *Bahasa Indonésia — Učebnice Indoněštiny — Indonesian language*. Praha 1960. Státní Pedagogické Nakladatelství. 357 pp.

After several recent Russian publications on Malay and Bahasa Indonesia, this book again is proof of the active interest of the European communist world in Indonesia and its language. It is a manual of the Bahasa Indonesia, written in English as well as in Czech, which makes it accessible to the present reviewer. Linguistically the book is of no importance whatsoever, it is completely traditional, up to its treatment of the „passive voice” and the „inseparable form”, in which it closely follows Emeis’ text-book — even in contravention of some of its own examples (*Aku akan ambil pisang ini*, p. 136).

But as a practical language manual the book certainly has its qualities. After a section devoted to grammar, each chapter has abundant translation exercises from and into Bahasa Indonesia and a vocabulary; moreover later lessons give various dialogues, every-day reading-matter and/or fragments of literary works. Altogether this material gives the user of the book not only a good and varied collection of exercises and a proper *copia verborum*, but he also will acquire by it much worthwhile information about Indonesia, its population, culture, history and literature. The quality of the Bahasa Indonesia leaves little to be desired (sometimes the dialogues sound a bit stiff). So it can be said that this book is a useful manual for self-tuition or teaching, and it is to be hoped that the other volumes in preparation (an Indonesian reader with notes, an Indonesian — Czech conversation book, and a pocket dictionary) will be published soon.

A. TEEUW

ERRATUM.

In de bespreking van het boek van Jane Belo, *Trance in Bali*, door Dr. J. L. Swellengrebel, in de vorige aflevering van dit tijdschrift, dienen de volgende verbeteringen te worden aangebracht:

- p. 374, r. 29 „vernieuwde” l. „vernieuwende”;
- p. 375, r. 6 l. „saking pekajoenan widt”;
- p. 376, r. 35 „overgrootvader” l. „overgrootouder”.